दैनिकम् ई-संस्कृतवार्तापत्रम्
हिमसंस्कृतवार्ता

■ पृष्ठ-5 ■ वर्ष-5 ■ अङ्क-120 | 1 | फरवरी 20, 2026 | Website- www.himsanskritam.com | Email-himsanskrit@gmail.com

पञ्चाङ्गम्

अद्य सिद्धार्थी वि.सं. २०८२,
कलियुगाब्धः ५१२७ शिशिर-ऋतुः
सूर्यः उत्तरायणम् फाल्गुणशुक्लतृतीया
फाल्गुण 08 प्रविष्ठांशः मङ्गलमयः भवेत्

2 अंताराष्ट्रीयमहाशिवरात्रि-महोत्सवः- राजकीय- वैभवेन निर्गता राजदेवता माधवरायस्य द्वितीया देवयात्रा, विधानसभा- अध्यक्षः सहभागी अभवत्

3 भारत-कीनिया देशयोः मध्ये 'डिजी-लॉकर' सन्धिः

5 छत्रपति शिवाजीमहाराजः व्यक्तित्वं कृतित्वं च(जयंतीविशेषः)

प्रधानमन्त्री नैतिक-समावेशी-ए. आई. इत्यस्य कृते 'मानव' दूरदृष्टिम् उद्घाटितवान्
उक्तं च यत् ए. आई. केवलं तदा एव विश्वाय लाभं प्रादास्यति यदा तस्य आदानप्रदानं भविष्यति

हिमसंस्कृतवार्ताः - प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना ए. आई. इत्यस्य लोकतान्त्रिकरणस्य उपरि बलं प्रदत्तं यत् एतत् विशेषतः वैश्विक-दक्षिणस्य कृते समावेशस्य सशक्तीकरणस्य च साधनं भवितव्यम् । नवदेहल्याः भारतमण्डपे अनेकेषां वैश्विक नेतृणां उपस्थितौ षड्विंशत्यधिक-द्विसहस्रतम-वर्षस्य इण्डिया-ए. आई. इम्पैक्ट-शिखर-सम्मेलनस्य उद्घाटनं कुर्वन् श्रीमोदी अवदत् यत्, जगतः एकस्मिन् युगे प्रविशति यत्र मानवाः बुद्धिशालिनः व्यवस्थाः च सहनिर्माणं, सहकार्यं, सहविकासं च कुर्वन्ति। सः अवदत् यत्, ए. आई. इत्यनेन कार्यं इतोपि स्पष्टम्, अधिकं दक्षम्, अधिकं प्रभावपूर्णं च भविष्यति। श्रीमोदी अवदत् यत्, भारतं न केवलं नूतन-तन्त्रज्ञानस्य विकासं करोति अपितु तत् द्रुतगत्या स्वीकरोति। सः अवदत् यत्, भारतं विश्वस्य बृहत्तमस्य टेक्निक-पूल इत्यस्य केन्द्रम् अस्ति। सः अवदत् यत्, नवदेहल्याम् ए. आई. शिखरसम्मेलनस्य आयोजनं भारतस्य वैश्विक दक्षिणस्य च कृते गौरवस्य विषयः अस्ति । प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत्, मानव-इतिहासे कतिपय परिवर्तन-विन्दवः सन्ति ये सम्पूर्णशताब्दम् आकारं दत्तवन्तः । श्रीमोदी अवदत् यत् मानव ए. आई. नैतिकं तथा नैतिक-प्रणालीं, उत्तरदायि-शासनं, राष्ट्रियं सम्प्रभुता, सुलभं तथा सर्वसमावेशी, वैधं च दृषटिकोणम् अस्ति। सः अवदत् यत् भारतस्य मानवः एकविंशति शताब्द्याः ए. आई. चालिते विश्वे मानव-कल्याणाय दूरदृष्टिः महत्त्वपूर्णः सम्पर्कः भविष्यति। प्रधानमन्त्री मोदी अवदत् यत् भारतं सेमिकण्डक्टर्स तथा चिप्-निर्माणेन सहैव क्वाण्टं-कम्प्यूटिङ्ग पर्यन्तं स्थितिस्थापक-व्यवस्थायाः निर्माणं कुर्वन् अस्ति। सुरक्षित-दत्तांश-केन्द्राणि, सुदृढ-आई. टी. इत्यस्य मेरुदण्डः, गतिशील-स्टार्ट-अप्स पर्यावरणं च भारतं सुलभस्य, मापनीयस्य, सुरक्षितस्य च ए. आई. इत्यस्य समाधानस्य प्राकृतिकं केन्द्रं करोति इति सः दृढीकृतवान् । कार्यक्रमं सम्बोधयन् फ्रान्स-देशस्य राष्ट्रपतिः इम्मैनुअल मैक्रो अवदत् यत्, भारतेन यत् किमपि निर्मितं तत् विश्वस्य अन्येन देशेन न निर्मितम्।

ए. आई. प्रत्येकस्य जनस्य कृते अस्ति"- एन्टोनियो गुट्टेरसः

संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य महासचिवः एन्टोनियो गुट्टेरसः अवदत् यत्, ए. आई. प्रत्येकस्य जनस्य कृते अस्ति" । सः अवदत् यत्, ए. आई. इत्यस्य भविष्यं कतिपयैः देशैः निर्धारयितुं न शक्यते। शिखरसम्मेलने उपस्थितानां विश्वनेतृणां स्वागतं कुर्वन् केन्द्रीय इलेक्ट्रानिक्स् तथा सूचना-प्रसारण-मन्त्री अश्विनी वैष्णवः अवदत् यत्, सर्वकारः ए. आई. स्टैक इत्यस्य पञ्चस्तरेषु कार्यं कुर्वन् अस्ति। पश्चात् प्रधानमन्त्रिणा शिखरसम्मेलने नेतृणां पूर्णसम्मेलनं सम्बोधितम्। सः अवदत् यत् ए. आई. तन्त्रज्ञानं सर्वेभ्यः सुलभं भवेत् तथा च प्रत्येकराष्ट्रस्य लक्ष्यं भवेत् । सः अवदत् यत्, ए. आई. इत्यस्य कृते स्पष्टमानव-मूल्यानां मार्गदर्शनस्य च आवश्यकता वर्तते। सः अवदत् यत्, कृत्रिम बुद्धिमत्ता इत्यस्य वैश्विकयात्रायां एस्पिरेशनल-भारतस्य महती भूमिका अस्ति। श्रीमोदी अवदत् यत्, इतिहासं पश्यामः चेत् मनुष्येन प्रत्येकं विघ्नं नूतनावसर-रूपेण परिवर्तितम्। कृत्रिम बुद्धिमत्तायाः नैतिक-उपयोगस्य विषये प्रधानमन्त्रिणा त्रीणि महत्त्वपूर्णानि उपायानि प्रदत्तानि।

सुभाषितम्

प्राणिनामवधस्तात!
सर्वज्यायान् मतो मम।
अनृतां वा वदेद्वाचं
न तु हिंस्यात कथंचन्॥

हे तात! मेरे विचार से प्राणियों की हिंसा न करना ही सबसे श्रेष्ठ धर्म है। किसी की प्राणरक्षा के लिए असत्य भी बोलना पड़े तो बोल दें, किन्तु उसकी हिंसा किसी तरह न होने दें।

विशाखापत्तनम् नगरे रक्षामन्त्रिणा नौसैनिकः अभ्यासः मिलान-२०२६ इत्यस्य उद्घाटनं कृतम्

हिमसंस्कृतवार्ताः - डॉ नरेन्द्रराणा सिरमौरः । भारतस्य रक्षामन्त्री राजनाथसिंहः आन्ध्रप्रदेशस्य विशाखापत्तनम् नगरे 'मिलान-२०२६' इत्यस्य अभ्यासस्य त्रयोदशस्य (१३तमस्य) संस्करणस्य उद्घाटनं कृतवान्। एषः प्रतिष्ठितः बहुपक्षीयः नौसैनिकः अभ्यासः अस्ति। सभां सम्बोधयन् रक्षामन्त्री राजनाथसिंहः अवदत् यत् एतत् संस्करणं भारतं प्रति वैश्विकसमुद्रीसमुदायस्य विश्वासं प्रदर्शयति। भारतम् अधुना एकः 'विश्वसनीयः उत्तरदायी च समुद्री सहभागी' इति रूपेण प्रतिष्ठितम् अस्ति । अस्मिन् वर्षे ७४ देशानां सहभागेन सह 'मिलान-२०२६' इदानीं यावत् सर्वाधिकं विशालं समावेशी च संस्करणं वर्तते। अस्य अभ्यासस्य सञ्चालनं विशाखापत्तनम् नगरे पूर्वी नौसेना कमान (Eastern Naval Command) इत्यस्य नेतृत्वे क्रियते। अस्मिन् अभ्यासे ७४ मित्रदेशानां नौसेनाः भागं गृह्णन्ति। अनेन न केवलं बृहत्स्तरीयाणां बहुपक्षीय-अभियानानां अनुभवः प्राप्स्यते, अपितु समुद्री-सहयोगः अपि सुदृढः भविष्यति।

मुङ्गेर-नगरे अन्तिमशस्त्रधारिणः माओवादिनः आत्म-समर्पणानन्तरं बिहारराज्यं नक्सल-मुक्तम् अभवत्।

हिमसंस्कृतवार्ताः - बिहार-राज्यं नक्सल-प्रभावेभ्यः मुक्तम् इति घोषितम्। मुङ्गेर्-नगरे अन्तिमस्य सशस्त्रस्य माओवादिनः सुरेशकोडा इत्यस्य आत्मसमर्पणानन्तरं राज्यं एतत् महत्त्वपूर्ण लक्ष्यम् अवाप्नोत्। मुङ्गेर्-क्षेत्रस्य डी. आई. जी. इति आरक्षक-उप-महानिरीक्षकः राकेश-कुमारः अवदत् यत् पूर्व नक्सलवादेन प्रभावितेषु त्रयोविंशति मण्डलेषु कस्मिन् अपि सशस्त्रः नक्सल-दलं सम्प्रति सक्रियः नास्ति । मुङ्गेरस्य मण्डल-दंडाधिकारी निखिल-धनराज-निप्पनिकरः अवदत् यत् केन्द्रसर्वकारस्य आत्मसमर्पण-पुनर्वसन-नीत्यानुसारं सुरेशकोडा इत्यस्मै शीघ्रमेव विहितानि लाभानि प्रदीयन्ते। अत्रान्तरे, सुरेशकोडा इत्यस्य पत्नी प्रमिला देवी, तस्य आत्मसमर्पणस्य निर्णयस्य विषये प्रसन्नतां प्रकटयन्ती, उक्तवती यत् इदानीं कुटुम्बे शान्तिः आनन्दश्च अनुभूयते । द्वादशाधिक द्विसहस्रतमे वर्षे बिहारस्य त्रयोविंशति मण्डलानि नक्सल-क्रियाकलापैः प्रभावितानि आसन्। सप्तत्यधिक ऊनविंशतितमे दशके राज्ये नक्सल्-प्रभावः महत्त्वपूर्णरूपेण वर्धितः आसीत्, येन मध्य-बिहारस्य मण्डलानि सर्वाधिकानि प्रभावितानि आसन्। केन्द्र-राज्य-सर्वकारयोः निरन्तर प्रयासेभ्यः पञ्चविंशत्यधिक द्विसहस्रतमे वर्षे एकमपि नक्सल-घटनायाः सूचना न प्राप्ता। तस्मिन् एव वर्षे विंशत्यधिक द्विशत नक्सल्वादिनः गृहीताः, येन राज्ये शान्तेः विकासस्य च प्रमुखं साफल्यम् अनुभूतम्।

निःशुल्क-दान-व्यवस्था आर्थिकविकासे बाधां जनयति; राज्यानि वृत्यावसराणां मार्गान् उद्घाटयन्तु - सर्वोच्चन्यायालयः

हिमसंस्कृतवार्ताः - सर्वोच्चन्यायालयेन उक्तं यत् निःशुल्कदान-संस्कृतिः देशस्य आर्थिकविकासाय बाधां जनयति । मुख्यन्यायाधीशः सूर्यकान्तः, न्यायमूर्तिः जोयमल्या बागची, विपुल एम पञ्चोली च इत्येतेषां पीठेन उक्तं यत्, देशस्य अधिकांशेषु राज्येषु राजस्व न्यूनता वर्तते, तथापि ते विकासस्य अवहेलनं कुर्वन्तः एतादृशानि निःशुल्क उपहाराणि वितरन्ति। सर्वोच्चन्यायालयः तमिळुनाडु-विद्युत्-वितरण-निगम लिमिटेड् इत्यस्य याचिकायां प्रवदन् आसीत्, यस्मिन् उपभोक्तृणां वित्तीय-स्थितेः अध्ययनं विनैव सर्वेभ्यः निःशुल्क-विद्युदुत्-वितरणस्य प्रस्तावः आसीत्। न्यायपीठेन उक्तं यत्, सर्वेभ्यः निःशुल्कं भोजनं, द्विचक्रिका, विद्युतं च न दत्त्वा, राज्यानि वृत्यावसराणां मार्गान् उद्घाटयितुं कार्यं कुर्युः।\

अंताराष्ट्रीयमहाशिवरात्रि-महोत्सवः- राजकीय- वैभवेन निर्गता राजदेवता माधवरायस्य द्वितीया देवयात्रा, विधानसभा- अध्यक्षः सहभागी अभवत्

हिमसंस्कृतवार्ताः- लघ्वीकाशी मण्डी। लघ्वीकाशी नाम्ना विख्याते मण्डीनगरे प्रवर्तमानस्य अंताराष्ट्रीय-महाशिवरात्रि- महोत्सवस्य द्वितीया शोभायात्रा गुरुवासरे राजकीयवैभवेन देवध्वनिना च सह निर्गता। माधवराय-राजदेवतायाः नेतृत्वे सम्पन्नायां अस्यां शोभायात्रायां विधानसभाध्यक्षः कुलदीपसिंहपठानिया मुख्यातिथिरूपेण सहभागी अभवत्।

शोभायात्रायाः आरम्भात् पूर्वं विधानसभा-अध्यक्षः माधवराय-मन्दिरं गत्वा विधिवत् पूजाऽर्चनां कृतवान् तथा प्रदेशस्य सुख-समृद्ध्यर्थं प्रार्थनाम् अकरोत्। ततः परं देवी-देवताभिः वाद्य-कलाकारैः सह शोभायात्रामन्दिरात् प्रारभ्य ऐतिहासिकं पड्डलप्राङ्गणं प्रति प्रस्थिता।

मेलापकाः अस्माकं सांस्कृतिक-सम्पदः अभिन्न- अङ्गम्- कुलदीपपठानिया

पड्डल-प्राङ्गणे आयोजिते समारोह-कार्यक्रमे सम्बोधनं कुर्वन् कुलदीप-सिंह-पठानिया अवदत् यत् मेलापकाः, उत्सवाश्च अस्माकं समृद्ध- सांस्कृतिक- परम्परायाः अभिन्न-अङ्गानि सन्ति। सः अवदत्- यथा कुल्लू दशहरा, मिञ्जरमेला, लवीमेला इत्यादयः उत्सवाः, तथैव मण्डी-नगरस्य शिवरात्रि- महोत्सवः अपि देवी-देवतासु अटूट- आस्थया ओतप्रोतः अस्ति। एषा परम्परा संरक्षणीया कर्तव्या इति तेन बलात् प्रतिपादितम्।

मण्डी-नगरस्य स्थापनायाः ५०० वर्ष-पूर्णतायाः उपलक्ष्ये विशेष-डाक-आवरणस्य विमोचनम्

अस्मिन् अवसरे ऐतिहासिकं क्षणम् अपि दृष्टिपथं जातम्। मण्डीनगरस्य स्थापनायाः ५०० वर्ष पूर्णतायाः निमित्तं विधानसभा-अध्यक्षेन भारतीय- डाक- विभागेन निर्मितस्य विशेष- डाक- आवरणस्य अनावरणं कृतम्। एतत् आवरणं मेला- आयोजनसमितेः सहयोगेन सिद्धं, यत् मण्डी- नगरस्य गौरवशालिनं इतिहासं प्रदर्शयति।

सांस्कृतिक-प्रस्तुतिभिः जनमनांसि मोहितानि

समारोहे उत्तरक्षेत्रसांस्कृतिक- पटियालाकेन्द्रेण प्रायोजितानि सांस्कृतिकदलानि आकर्षकप्रस्तुतिभिः वातावरणं रमणीयं कृतवन्तः। राजस्थानं, उत्तराखण्डं तथा पंजाब-प्रदेशेभ्यः आगताः कलाकाराः स्व-लोक-संस्कृतेः मनोहर- प्रदर्शनैः दर्शकान् परितोषितवन्तः।अस्मात् पूर्वं शिवरात्रि- महोत्सव-अध्यक्षः तथा स्थानीय- विधायकः चन्द्रशेखरः मुख्यातिथिं सम्मानितवान्। कार्यक्रमे पूर्वमन्त्री प्रकाशचौधरी, लालसिंहकौशलः, राज्य- जलप्रबन्धन-बोर्डस्य उपाध्यक्षः शशि शर्मा, APMC Mandi-अध्यक्षः संजीव गुलेरिया इत्यादयः बहवः गण्यमान्याश्च उपस्थिताः आसन्।

टोल-बैरियर-स्थलेषु मिथ्या-बीमाचालनानां निरोधः, हिमाचलप्रदेश-परिवहनविभागेन प्रणाली-संशोधनं कृतम्

हिमसंस्कृतवार्ताः - कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। हिमाचल-राज्यस्य वाहनचालकानां कृते महती परितोषदायिनी वार्ता प्रकाशिता अस्ति। राज्यस्य विभिन्नेषु टोल-बैरियर-स्थलेषु स्वयंचालित- प्रणाल्या बीमासम्बद्धानां मिथ्या-चालनानां निष्कर्षणं यत् भवति स्म, तस्मिन् अधुना पूर्णतया निरोधः कृतः अस्ति। 'दिव्य हिमाचल' नामक-माध्यम-समूहेन जनस्य एषा समस्या प्रमुखतया प्रकाशिताऽसीत्। समाचारपत्रेण स्थलीय- यथार्थता जनानां च क्लेशाः प्रकाश्य परिवहन-विभागः अस्य विषयस्य गम्भीरतया संज्ञानं कृतवान्। विभागेन तस्यां प्रणाल्यां या तकनीकी-दोषाः आसन्, ये जनानां कृते महती शिरोवेदना अभवन्, ते सर्वे निराकृताः। अधुना वैध-प्रपत्राणां सत्त्वे कस्यापि वाहनचालकस्य निष्प्रयोजनं दण्डस्य सम्मुखीकरणं कर्तव्यं न भविष्यति।

कांगड़ा-जनपदस्य रानीताल- स्थित- घट्टा- बैरियर-सहितं सोलन-नगरस्य अन्येषां च बैरियर-स्थलानां विषये अयं विवादः आरब्धः आसीत्, यत्र वाहनचालकानां प्रति बीम्नः नाम्ना द्वि- द्वि- सहस्र-रूप्यक-परिमिताः चालानाः निष्कृष्टाः। अनेकेषु प्रकरणेषु वाहन-स्वामिनां समीपे वैध-बीमा सत्त्वेऽपि प्रणाली तान् अबीमितान् इव दर्शयित्वा स्वयमेव ऑनलाइन- चालानान् उत्पादयति स्म।

अधुना वास्तविकसमये दत्तांश-परिवर्तनं भविष्यति

परिवहन-विभागस्य अधिकारिणां कथनानुसारं प्रणाल्याः दोषाः निराकृत्य तां वाहन-पटलेन सह उत्तमरीत्या संयोजिता कृताऽस्ति। अधुना यदा कस्यचित् वाहनस्य बीमा अद्यतनं भविष्यति, तदा टोल-बैरियर-स्थले स्थापितं चित्रग्रहण-यन्त्रं तत्क्षणमेव तत् परिचेष्यति। अस्य परिष्कारेण न केवलं पारदर्शिता वर्धिष्यते, अपि तु ये शतशः जनाः प्रणाली-दोषस्य दण्डं भुञ्जते स्म, तेभ्यः अपि महदाश्रयः भविष्यति।

हिमाचलप्रदेशे बालकानां बालिकानां च अष्टात्रिंशत् (३८) विद्यालयाः संयोजिताः, अधुना सहशिक्षया सह अध्ययनं करिष्यन्ति

हिमसंस्कृतवार्ताः शिमला ।हिमाचलप्रदेशे बालक-विद्यालयाः तथा बालिका- विद्यालयाः अष्टात्रिंशत् (३८) संमील्य सहशिक्षालयरूपेण परिवर्तिताः। पञ्चशतमितरपर्यन्तात् एककिलोमीटरपर्यन्तं परिसरस्थ विद्यालयानां संयोगार्थं शिक्षासचिवः राकेशकंवर-महाशयेन अधिसूचना प्रसारिताऽस्ति। अस्याः अन्तर्गतं शिमला-बिलासपुरयोः चत्वारि-चत्वारि, काङ्गडा-द्वादश, मण्डी-अष्ट, सोलन- षट्, हमीरपुर-चम्बयोः द्वे-द्वे विद्यालयाः संयोज्य सहशिक्षालयाः कृताः। एतेषु द्वादश पीएम-श्री-विद्यालये-अधिसूचनायाःषु अन्ये विद्यालयाः अपि संमीलिताः। एतेषु नवनिर्मितेषु सहशिक्षालयेषु आगामिनि शैक्षणिकसत्रे सीबीएसई- पाठ्यक्रमस्य अध्यापनं भविष्यति।शिक्षाविभागस्य मतम् अस्ति यत् सहशिक्षारूपेण परिवर्तनानन्तरं सम्बद्धतायाः प्रशासनिक-प्रक्रियाः सुलभाः भविष्यन्ति। शिक्षक-कार्मिकाणां नियुक्तौ समतोलता आगमिष्यति। आधारभूत-संरचनायाः उत्तमः उपयोगः स्यात्। विद्यार्थिनः राष्ट्रीयस्तरस्य पाठ्यक्रमस्य प्रतिस्पर्धात्मक-पर्यावरणस्य च लाभं प्राप्स्यन्ति। अधिसूचनानुसारं ये विद्यालयाः सीबीएसई- संबद्धतायै नेतृत्वविद्यालयरूपेण निर्दिष्टाः, तेषां प्रधानाचार्याः अधुना नवगठित- सहशैक्षिक- राजकीय- वरिष्ठ- माध्यमिक-विद्यालयस्य प्रधानाचार्यरूपेण कार्यं करिष्यन्ति।संयोगानन्तरं नेतृत्वविद्यालयस्य प्रधानाचार्य एव नवगठित-सहशिक्षालयस्य नेतृत्वं करिष्यति। ये विद्यालयाः नेतृत्वविद्यालयरूपेण निर्दिष्टाः न सन्ति, तेषां प्रधानाचार्याः सम्बन्धित-उपनिदेशकस्य (माध्यमिकशिक्षा) कार्यालये आगामि- नियोजनपर्यन्तं प्रतिवेदनं करिष्यन्ति।संयोज्यमानयोः उभयोः विद्यालययोः समस्तः शिक्षकीय- अशिक्षकीय- कार्मिकवर्गः अधुना नवगठितविद्यालयस्य प्रधानाचार्यस्य प्रशासनिक- नियन्त्रणाधीनः भविष्यति। पूर्वं सञ्चालितानां कन्या- विद्यालयानां भवनानि अधोसंरचना च प्रस्तावित- केंद्रीय- विद्यालयाय, क्रीडा- छात्रावासाय उपयुज्यन्ते इति निर्णयः कृतः।विद्यालय-शिक्षा-निदेशकाय संयोग-रूपान्तरण- पुनर्गठन- प्रक्रियायाः सम्यक् कार्यान्वयनार्थं विस्तृतनिर्देशाः निर्गन्तुं आदेशः प्रदत्तः। अस्मिन् कर्मचारी- स्थानान्तरण-युक्तिकरणं, स्वीकृत- पदानां समायोजनम्, कार्यालय- अभिलेखानां, भाण्डारस्य, भूमेः भवनानां च हस्तान्तरणम् इत्यादयः सर्वे प्रशासनिक-विषयाः अन्तर्भवन्ति।

एते विद्यालयाः सहशिक्षालयरूपेण निर्मिताः-

बिलासपुर, घुमारवीं, नादौन, धर्मशाला, इंदौरा, देहरा, नूरपुर, पालमपुर, ज्वाली, भंगरोट्, जोगेन्द्रनगर, सरकाघाट, मण्डी, अर्की, कुनिहार, नालागढ, जुब्बल, कोटखाई तथा भरमौर-स्थिताः बालक- विद्यालयाः बालिका-विद्यालयाश्च संयोज्य सहशिक्षालयाः कृताः।

एकविंशतिः (२१) अन्ये विद्यालयाः अपि सहशिक्षालयाः कृताः

नगरोटा बगवां, कुल्लू, नाहन, पांवटा साहिब, रामपुर, रोहड़ू, ठियोग, चम्बा, आनी, ऊना, शिमला-स्थित लालपानी-विद्यालयः चापि सहशिक्षालयरूपेण परिवर्तिताः। लालपानी- विद्यालये सीबीएसई-पाठ्यक्रमः अध्याप्यते। शेषेषु विंशतिः विद्यालयेषु एकः हिमाचल- विद्यालय- शिक्षा- बोर्डेन, अपरः सीबीएसई-संबद्धः भविष्यति। सीबीएसई-अन्तर्गतं नगरोटा- छात्र- विद्यालयः, कुल्लू-छात्रा-विद्यालयः, नाहन- छात्रा- विद्यालयः, पांवटा- साहिब- छात्र-विद्यालयः, रामपुर- छात्र- विद्यालयः, रोहड़ू-छात्र-विद्यालयः, ठियोग- छात्रा- विद्यालयः, चम्बा- छात्रा-विद्यालयः, पीएमश्री- आदर्श- विद्यालयः आनी, ऊना-छात्र- विद्यालयश्च अन्तर्भवन्ति। शेषाः दश विद्यालयाः धर्मशाला-विद्यालय-शिक्षा-बोर्डेन संबद्धाः कृताः।

"उत्कृष्टतायाः उत्सवः" - गीता-संस्कृति-प्रतियोगितानां समापन-समारोहः

दिल्ली पब्लिक स्कूल, वाराणसी-प्राङ्गणे संस्कार-ज्ञान-समन्वितस्य भव्यस्य समारोहस्य सफलसमापनम्
दिल्ली पब्लिक स्कूल, वाराणसी-विद्यालयस्य सभागारे पण्डित-मदन-मोहन-मालवीय-स्मृति-संस्कार-पुस्तकालयस्य तत्त्वावधानेन आयोजितानां गीता-ज्ञान-प्रतियोगिता, भारतीय-संस्कृति-ज्ञान-प्रतियोगिता तथा गीता-श्लोक-गायन-प्रतियोगिता इत्येतासां प्रमाणपत्र-पुरस्कार-वितरण-समापन-समारोहः भव्यतया सम्पन्नः। कार्यक्रमस्य शुभारम्भः भगवद्गीतायाः प्रेरणादायक-श्लोकेन—
"कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन।
मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते संगोऽस्त्वकर्मणि॥"
—इति सामूहिक-पाठेन अभवत्, येन समग्रं वातावरणं आध्यात्मिक-ऊर्जया अनुप्राणितम्।

डीपीएस-वाराणसी-विद्यालयस्य उल्लेखनीय-सफलता

वाराणस्याः एकत्रिंशत् (31) विद्यालयेभ्यः समागतानां चतुर्दश-सहस्र (14000) प्रतिभागिनां मध्ये डीपीएस-वाराणसी-विद्यालयस्य विद्यार्थिनः उत्कृष्टं प्रदर्शनं कृत्वा विद्यालयस्य यशः प्रख्यापितवन्तः।
संक्षिप्त-परिणामाः—

गीता-ज्ञान-प्रतियोगिता (40 प्रतिभागिनः)
- शत-प्रतिशतं श्रेणी-प्राप्तिः
- प्रथम-स्थानम् – 38 विद्यार्थी
- द्वितीय-स्थानम् – 02 विद्यार्थी

भारतीय-संस्कृति-ज्ञान-प्रतियोगिता (25 प्रतिभागिनः)
- प्रथम-स्थानम् – 13
- द्वितीय-स्थानम् – 10
- तृतीय-स्थानम् – 01
- सहभागिता-प्रमाणपत्रम् – 01

गीता-श्लोक-गायन-प्रतियोगिता (15 प्रतिभागिनः)
- प्रथम-स्थानम् – 03
- द्वितीय-स्थानम् – 08
- तृतीय-स्थानम् – 04

🎖 मुख्य-अतिथेः प्रेरणादायी-सन्देशः
समारोहस्य मुख्य-अतिथिः श्री-अखिलेश-कुमार-राय-महोदयः विद्यार्थिभ्यः सम्बोधयन् उक्तवान् यत् डीपीएस-वाराणसी-विद्यालयस्य विद्यार्थिनः एतासु प्रतियोगितासु आदर्शं प्रस्तुता इति। तेन विजेतृभ्यः भगवद्गीता तथा महापुरुषाणां प्रेरणादायिनीः पुस्तकाः प्रदत्ताः। सः अवदत् यत् एते उपहाराः व्यक्तित्व-निर्माणस्य राष्ट्र-निर्माणस्य च मूलाधारः सन्ति।
स्वरचित-गीतेन—
"आओ बच्चों तुम्हें बताएं महिमा गीता ज्ञान की..."
—इति गीता-ज्ञानस्य महत्त्वं निरूपितम्।
विद्यार्थिनः अपि संकल्पं कृतवन्तः—
"प्रतिदिनं गीता-श्लोकं पठिष्यामः।"
"संस्कृतस्य अमृतं पीत्वा स्वसंस्कृतिं जीविष्यामः।"

विद्यालयप्रशासनस्य मार्गदर्शनम्

विद्यालयस्य माननीया शैक्षिक-प्रमुखा सुश्री रोली-मानखण्ड-महोदया गीता-प्रसङ्गैः विद्यार्थिनां उत्साहं वर्धितवती।
प्रधानाचार्य-महोदयाः श्रीमती मुनमुन सेनगुप्ता अपि गीता-सन्देशैः कर्मयोगस्य महत्त्वं प्रतिपादितवान्।
समारोहस्य अन्ते धन्यवाद-प्रस्तावः चेतन-विङ्ग-समन्वयिका सुश्री सुनिपा-सान्याल-महोदया द्वारा कृतः। कार्यक्रमे काकुली मुखर्जी, किरण शर्मा महोदयाः उपस्थिताः।

सफलायोजनम्
सम्पूर्णस्य कार्यक्रमस्य रूपरेखा-संयोजनं च संस्कृत-शिक्षकेन डॉ. सदाशिव-तिवारी-महोदयेन कृतम्। तस्य नेतृत्वे कार्यक्रमः सुव्यवस्थिततया सम्पन्नः।
डीपीएस-वाराणसी-विद्यालयः आधुनिक-शिक्षायाः सह भारतीय-सांस्कृतिक-मूल्यानां समन्वयम् अतीव महत्त्वेन पश्यति। अयं समारोहः तस्यैव दृष्टेः सजीवम् उदाहरणम् अस्ति।
अन्ते अयं कार्यक्रमः विद्यार्थिनां मनसि आत्मविश्वासं, संस्कारं राष्ट्र-भावनां च प्रज्वलितवान्।
जयतु संस्कृतम्। जयतु भारतम्।

भारत-कीनिया देशयोः मध्ये 'डिजी-लॉकर' सन्धिः

भारत-कीनिया-देशयोः मध्ये नवदेहली-नगरे 'एआई इम्पैक्ट समिट' (AI Impact Summit) अवसरे कीनिया-देशे 'डिजी-लॉकर' (DigiLocker) मार्गदर्शी-परियोजनायाः (Pilot Project) कार्यान्वयन-रूपरेखा-सन्धेः हस्ताक्षरम् अभवत्।
नैरोबी-स्थितेन भारतीय-उच्चायोगेन सामाजिक-माध्यमेन सूचितं यत् 'डिजी-लॉकर' समाधानं आधिकारिक-प्रपत्राणां सुरक्षितं डिजिटल-सञ्चयम् अपरोक्षं (Real-time) सत्यापनं च कर्तुं समर्थं भविष्यति। अनेन पत्र-कार्यस्य न्यूनता भविष्यति तथा च नागरिकाणाम्, छात्राणाम्, उद्यमिनां च कृते सार्वजनिक-सेवासु सुलभता वर्धिष्यते।भारते 'डिजी-लॉकर' इत्यस्य ५० कोटिभ्यः (५०० मिलियन्) अधिकाः पञ्जीकृत-प्रयोक्तारः सन्ति। द्विसहस्रतः अधिकानां सेवानां माध्यमेन नव-अर्बुदतः (९ बिलियन्) अधिकाः प्रपत्राणि डिजिटल-रूपेण निर्गतानि, यानि अधुना पत्ररहित-उपस्थितिरहित-प्रशासनस्य आधारभूतानि सन्ति।

एस्टोनिया-देशस्य राष्ट्रपतिना सह राष्ट्रपति-द्रौपदी-मुर्मू-वर्यायाः मेलनम्

एस्टोनिया-देशस्य राष्ट्रपतिः अलार कारिस महोदयः गतदिने नवदेहली-नगरे राष्ट्रपतिना द्रौपदी-मुर्मु-वर्यायाः सह मेलनं कृतवान्। राष्ट्रपति-मुर्मु-वर्या उक्तवती यत् भारत-एस्टोनिया-देशयोः सम्बन्धाः सहयोगात्मक-लोकतान्त्रिक-मूल्यानां, अन्तर्राष्ट्रिय-विधेः (International Law) सम्मानस्य तथा च नियम-आधारित-वैश्विक-व्यवस्थायाः प्रति सहयोगात्मक-प्रतिबद्धतायाः उपरि आधारिताः सन्ति। राष्ट्रपतिः भारत-यूरोपीय-सङ्घस्य (EU) मुक्त-व्यापार-सन्धेः सफल-समापने एस्टोनिया-देशस्य समर्थनस्य प्रशंसां कृतवती। उभौ एतस्मिन् विषये सहमतौ अभवतां यत् भारत-एस्टोनिया-देशयोः मध्ये द्विपक्षीय-सहयोगं सुदृढं कर्तुं अपाराः सम्भावनाः सन्ति। सा विश्वासं प्रकटितवती यत् एषा यात्रा उभयोः देशयोः द्विपक्षीय-सहयोगे सकारात्मकं गतिं निर्वोढुं सहायिका भविष्यति।

भारत-स्वीडन-देशयोः हरित-प्रौद्योगिकी-अनुसन्धान-सहयोगस्य सुदृढीकरणाय प्रतिबद्धता

भारत-स्वीडन-देशयोः मध्ये हरित-प्रौद्योगिक्याः, अनुसन्धानस्य, विकासस्य च क्षेत्रे सहयोगं सुदृढं कर्तुं तथा च भारत-यूरोपीय-सङ्घ-मुक्त-व्यापारसन्धेः (India-EU FTA) रूपरेखायाः अन्तर्गतं सम्बन्धं अग्रे नेतुं प्रतिबद्धता व्यक्ता।नवदेहली-नगरे स्वीडन-देशस्य उप-प्रधानमन्त्रिणा एब्बा बुश महोदयेन सह मेलने वाणिज्य-उद्योगमन्त्री पीयूष गोयल वर्यः अवदत् यत् विशाल-विपण्याः (Market) तथा च निवेश-अनुकूल-प्रत्यक्ष-विदेशी-निवेश-व्यवस्थायाः (FDI) कारणेन भारतं वैश्विक-निवेशस्य प्रमुखकेन्द्ररूपेण उदीयमानं भवति। श्री गोयलः उक्तवान् यत् भारतस्य कुशलाः युवानः तथा च स्वीडन-देशस्य नवाचार-क्षमता (Innovation capacity) तौ शाश्वत-विकासस्य (Sustainable development) कृते स्वाभाविक-सहयोगिनौ कुरुतः।
अस्मात् पूर्वं श्री गोयलः फिनलैण्ड-देशस्य प्रधानमन्त्रिणा आन्ति पेत्तरी ओरपो महोदयेन सहापि मिलितवान्। उभौ नेतारौ अवदतां यत् भारत-यूरोपीय-सङ्घ-व्यापार-सहमतिपत्रे सेवा-प्रौद्योगिकी-हरित-ऊर्जा-सहितेषु प्रमुखक्षेत्रेषु सहयोगस्य महत्तरं अवसरं प्रदास्यति, येन भारत-फिनलैण्ड-देशयोः व्यापार-निवेश-सम्बन्धाः अधिकाः सुदृढाः भविष्यन्ति।

एलबीएसविश्वविद्यालये एकदिवसीय-राष्ट्रिय-सङ्गोष्ठ्याः सफलम् आयोजनम्: “AI-युगे शोधस्य अन्तर्राष्ट्रियं भविष्यम्” इति विषये सार्थक-विमर्शः

श्रीलालबहादुरशास्त्री राष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य आधुनिक-विषयपीठस्य शोधविभागस्य च संयुक्त-तत्त्वावधाने एका एकदिवसीया राष्ट्रिय-सङ्गोष्ठी सफलीभूता। एषा सङ्गोष्ठी विशेषतः विद्यावारिधि (Ph.D.) शोधच्छात्राणां कृते आयोजिता आसीत्, यस्याः मुख्योद्देश्यं कृत्रिम-प्रज्ञायाः (Artificial Intelligence – AI) युगे शोधकार्यस्य दिशाम्, सम्भावनाः, आव्हानानि च अधिकृत्य गम्भीर-विमर्शः आसीत्।कार्यक्रमस्य अध्यक्षता माननीयाः कुलपतयः प्रो. मुरलीमनोहर पाठक महोदयाः अकुर्वन्। मुख्यवक्त्रीरूपेण डा. अनामिका श्रीवास्तव (सहायक-निदेशिका, भारतीय-ब्रॉडकास्टिंग-प्रोग्राम-सर्विसेज) महोदया “वर्तमानकाले AI-माध्यमेन शोधस्य अन्तर्राष्ट्रियं भविष्यम्” इति विषये विस्तृतं व्याख्यानं प्रस्तुतवती।सा वर्तमान-परिप्रेक्ष्ये AI-तन्त्रज्ञानस्य समुचित-उत्तरदायित्वपूर्ण-प्रयोगे बलं दत्तवती। तया प्रतिपादितं यत् कथमपि शोधार्थिनः AI-तन्त्रस्य उपयोगं कृत्वा स्वशोधकार्यं उच्चस्तरीयं, सुव्यवस्थितं, वैश्विक-मानकानुरूपं च कर्तुं शक्नुवन्ति। संस्कृतभाषायाः ज्ञान-समृद्धिं प्रकाशयन्ती सा अवदत् यत् संस्कृतशब्देषु निहितायाः ऊर्जायाः संरचनात्मक-वैज्ञानिकतायाः च विषये वर्तमाने शोधकार्याणि प्रचलन्ति। सा एतदपि स्पष्टीकृतवती यत् संस्कृतस्य अपर्याप्त-बोधकारणात् अन्तर्जाले (Online) उपलब्ध-सामग्र्याः बहुधा दुरुपयोगः भवति। बहवः मन्त्राः श्लोकाश्च अशुद्धरूपेण अन्तर्जाले सन्ति, यान् शोधार्थिनः मूलस्रोतः अविचार्यैव प्रयुञ्जते। अतः शोधकार्ये प्रामाणिक-ग्रन्थानाम् अवलम्बनम् अत्यावश्यकम् अस्ति। तया एतदपि उल्लिखितं यत् आयुर्वेद-ज्योतिष-कर्मकाण्डादि-पारम्परिक-शास्त्राणाम् अध्ययनं कर्तुं वैदेशिक-विद्वांसः भारतम् आगच्छन्ति। अस्यां स्थितौ भारतीय-शोधार्थिनां कृते बहुभाषिक-दक्षता तथा AI-सदृश-नवीनविषयाणाम् अध्ययनं समयस्य आवश्यकता अस्ति। AI-पाठ्यक्रमाणां अध्ययनेन संस्कृत-छात्रेषु तान्त्रिक-अवबोधः विकसितः भविष्यति, ते च संस्कृत-AI इत्यनयोः अन्तर्विषयक-शोधे नवीनाः दिशः उद्घाटयिष्यन्ति।

स्वकीये अध्यक्षीय-उद्बोधने कुलपतयः प्रो. मुरलीमनोहर पाठक महोदयाः अकथयन् यत् यद्यपि वर्तमानयुगं AI-युगमस्ति, तथापि पूर्णतः AI-तन्त्रे निर्भरता न उचिता। अस्माकं आचार्यैः कठिनेन परिश्रमेण महत्वपूर्णग्रन्थेषु भाष्याणि टीकाश्च लिखिताः, येषाम् अध्ययनेन बुद्धिः, चिन्तनशक्तिः, तर्कक्षमता च विकसति। छात्रैः तस्याः एव परम्परायाः अनुसरणं कृत्वा नवीन-अनुसन्धान-दिशि अग्रेसरैः भवितव्यम्। शोधार्थिनः सचेतयन्तः अवदन् यत् यदि कस्यापि सूक्तेः, सूत्रस्य, कारिकायाः वा श्लोकस्य सन्दर्भः स्वीकरणीयः चेत् मूलग्रन्थस्य अवलोकनम् अनिवार्यम् अस्ति। AI-अथवा अन्तर्जाल-माध्यमेन प्राप्तायां सामग्र्यां त्रुटयः भवितुं शक्नुवन्ति, अतः शोधकार्यं सदैव प्रामाणिक-स्रोतःसु आधारितं भवेत्। कार्यक्रमे विषय-प्रवर्तनं शोधविभागाध्यक्षैः प्रो. बिष्णुपद महापात्र महोदयैः कृतम्। कार्यक्रमस्य सफलं सञ्चालनं हिन्दू-अध्ययन-विभागस्य सहायकाचार्यैः डा. जीवन जोशी महोदयैः कृतम्, धन्यवादज्ञापनं च शोधसहायकैः डा. ज्ञानधारपाठक महोदयैः प्रस्तुतम्। अस्मिन् अवसरे आधुनिक-विषयपीठाध्यक्षा प्रो. मीनू कश्यप, श्रीमती शशिबाला, प्रो. बिष्णुपद महापात्र, डा. विजयगुप्ता, डा. ज्ञानधारपाठकः, डा. जीवन जोशी, डा. श्रद्धा मिश्रा, डा. जीवन भट्टराई च सहिताः विद्यावारिधि-सत्रस्य (२०२४-२५ एवं २०२५-२६) सर्वे शोधच्छात्राः उपस्थिताः आसन्।

हिमाचल-विरोधि मुखं प्रकटिते जयराम-ठाकुरः विक्षुब्धः, कांग्रेसपक्षस्य भाजपां प्रति प्रत्युत्तरम्

हिमसंस्कृतवार्ताः- शिमला। उद्योगमन्त्री हर्षवर्धन चौहानः, तकनीकी-शिक्षामन्त्री राजेश धर्माणी च इत्येताभ्यां विपक्षनेतारम् जयरामठाकुरं प्रति तीक्ष्णं प्रत्युत्तरं दत्तम्। ताभ्याम् उक्तं यत् आरडीजी-विषये भाजपायाः वास्तविकं मुखं प्रदेशस्य पुरतः प्रकटितम् अस्ति, येन ते पूर्णतया व्याकुलाः अभवन्। मन्त्रिभ्याम् उक्तं यत् जयरामठाकुरः भाजपायाः अन्ये नेतारः च आरडीजी-विरोधिनः सन्ति, यद्यपि पूर्वं ते हिमाचल-राज्यस्य सीमित- आर्थिक-संसाधनानि तथा भौगोलिक-परिस्थितीन् निर्दिश्य पञ्चदश-वित्त-आयोगस्य षोडश-वित्त- आयोगस्य च समक्षं राज्याय आरडीजी-प्रदानस्य दृढतया समर्थनं कृतवन्तः आसन्। मन्त्रिभ्यां प्रश्नः कृतः यत् जयरामठाकुरः प्रदेशस्य जनतायै स्पष्टीकरोतु यत् केन कारणेन केवलं कतिपयमासेषु तस्य मतपरिवर्तनं जातम्? अद्य किमर्थं सः सम्पूर्णा भाजपा च प्रदेशहितस्य विरुद्धं स्थितवती इव दृश्यते? तयोः आरोपः यत् कांग्रेस-सर्वकारस्य विरोधे प्रवृत्ताः भाजपानेतारः कदाचित् प्रदेशवासिनां हितं विस्मृतवन्तः स्युः। मन्त्रिभ्याम् अपि उक्तं यत् भाजपानेतारः अद्य केन्द्रीय- योजनानां अन्तर्गतं प्राप्तां धनराशिं आर्थिक-साहाय्यरूपेण गणयन्ति, यद्यपि सा प्रदेशस्य जनानाम् अधिकारः अस्ति। एतेन प्रकारेण प्रदत्तानि स्पष्टीकरणानि जनानां न रोचन्ते इति तयोः अभिप्रायः। आरडीजी-विषये जयरामठाकुरेण भाजपया च अद्यापि स्पष्टं मतं न प्रदर्शितम्- किं ते आरडीजी-निरसनस्य पक्षे सन्ति, उत् न? इति जनाः ज्ञातुम् इच्छन्ति।उभाभ्याम् उक्तं यत् आरडीजी हिमाचलराज्यस्य संवैधानिक- अधिकारः अस्ति, यस्य प्रावधानं भारतीय-संविधानस्य अनुच्छेदे २७५(१) निर्दिष्टम्। जयरामठाकुरस्य कार्यकाले राज्याय ५६ सहस्र-कोटि-रूप्यकाणि आरडीजीरूपेण, अतिरिक्तं ई१४ सहस्र- कोटि- रूप्यकाणि जीएसटी- क्षतिपूर्ति-रूपेण प्राप्तानि आसन्; तदा कापि आपत्तिः नासीत्, अधुना तु विरोधः किमर्थम्? किमिदं केवलं यतः अधुना राज्ये कांग्रेससरकारः अस्ति? हर्षवर्धनचौहानः राजेशधर्माणी च इत्येताभ्यां उक्तं यत् विधानसभासत्रे नियम १०२ अन्तर्गतं राज्याय आरडीजी-पुनर्स्थापन- संबद्धस्य सर्वकारीय-प्रस्तावस्य विरोधं कृत्वा जयरामठाकुरेण भाजपया च स्वस्य वास्तविकं स्वरूपं प्रकाशितम्। पूर्वं आपदा-पीडितेभ्यः विशेष- आर्थिक- साहाय्य- प्रदान-संबद्धस्य विधानसभाप्रस्तावस्य अपि भाजपाविधायकैः समर्थनं न कृतम्। अतः प्रदेशस्य जनाः अवगताः सन्ति यत् भाजपाः कदापि राज्यस्य अधिकाराणां पक्षे दृढतया न तिष्ठति।

प्रादेशिकाः वार्ताः

१. छत्रपति-शिवाजी-महाराज-जयन्त्याः भव्य-आयोजनम्

छत्रपति-शिवाजी-महाराजस्य जयन्ती-महोत्सवः समग्र-महाराष्ट्रे महान् उत्साहपूर्वकं मन्यते। मुख्यमन्त्री एकनाथ-शिन्दे वर्यः शिवनेरी-दुर्गे महाराजाय पुष्पाञ्जलिं समर्पितवान्। राज्यस्य विभिन्नभागेषु शोभायात्राः सांस्कृतिक-कार्यक्रमाः च आयोजिताः सन्ति।

२. विदर्भ-मराठवाडा-क्षेत्रेषु अकालिक-वृष्टि-चेतावनी

जलवायुः-विभागेन (मौसम विभाग) आगामि-४८ घण्टासु विदर्भ-मराठवाडा-क्षेत्रेषु मेघगर्जनसह अकालिक-वृष्टेः 'येलो अलर्ट' (Yellow Alert) प्रसारितम्। अनेन कृषकाणां चिन्ता वर्धिता, विशेषतः आम्र-द्राक्षा-सस्यानां (फसलों) कृते एतत् हानिकारकं भवितुं शक्यते।

३. मुम्बई-पुणे-द्रुतमार्गे यातायात-नियमनम्

मुम्बई-पुणे-द्रुतमार्गे (Expressway) नूतन-सेतु-निर्माणकार्यार्थं अद्य कतिपय-घण्टापर्यन्तं 'ब्लॉक' घोषितः। प्रशासनं वाहनचालकान् पर्यायी-मार्गस्य प्रयोगं कर्तुं सूचितवत् अस्ति येन जनसम्मर्दं न्यूनीकर्तुं शक्यते।

४. मुम्बई-तटीय-मार्गस्य (Coastal Road) द्वितीय-चरणस्य उद्घाटनम्

मुम्बई-नगरस्य तटीय-मार्ग-परियोजनायाः द्वितीय-चरणस्य कार्यं पूर्णतां प्राप्तवत्। शीघ्रमेव अस्य उद्घाटनं भविष्यति, येन दक्षिण-मुम्बई-तः उपनगर-पर्यन्तं यात्रायाः समयः ३०-४० प्रतिशतं न्यूनः भविष्यति।

५. राज्य-विधानसभायाः आगामि-सत्रस्य सज्जता

महाराष्ट्र-विधानसभायाः बजट-सत्रस्य सज्जता तीव्रा अभवत्। अस्मिन् सत्रे राज्य-सरकारः महिलानां कृते नूतनानां कल्याणकारी-योजनानां घोषणां कर्तुं शक्नोति।

६. लखनऊ-नगरे धीरेन्द्र-शास्त्री-वर्यस्य कथा निरस्ता

राजधान्यां लखनऊ-नगरे आयोजिता भिक्षु-कथा 'धीरेन्द्र-कृष्ण-शास्त्री' महोदयस्य अनुमतिः एलडीए (LDA) द्वारा निरस्ता। राष्ट्र-प्रेरणा-स्थलस्य आवंटनं प्रशासनिक-कारणात् स्थगितम् अभवत्।

७. अयोध्यायाम् 'एआई-इम्पैक्ट' सम्बन्धिनी चर्चा

दिल्ली-नगरे प्रचलतः 'एआई-इम्पैक्ट-शिखर-सम्मेलनस्य' प्रभावेण उत्तरप्रदेश-सर्वकारः अपि राज्यस्य पर्यटन-सुरक्षा-क्षेत्रेषु कृत्रिम-मेधायाः (Artificial Intelligence) प्रयोगं वर्धयितुं नूतनां योजनां निर्माति।

८. उत्तरप्रदेश-बोर्ड-परीक्षाणाम् आरम्भः

उत्तरप्रदेशे अद्यतः विश्वस्य बृहत्तमा 'बोर्ड-परीक्षा' आरब्धा। प्रथमदिने एव ३ लक्षतः अधिकाः छात्राः परीक्षां त्यक्तवन्तः। सर्वकारेण परीक्षा-केन्द्रेषु धारा-१६३ प्रयुक्ता, येन शान्तिपूर्वकं परीक्षा सम्पन्ना भवेत्। रात्रौ १० वादनतः परं 'डीजे' (ध्वनिविस्तारकयन्त्रम्) वादनं निषिद्धम् अस्ति।

छत्रपति शिवाजीमहाराजः

व्यक्तित्वं कृतित्वं च(जयंतीविशेषः)

डॉ विमलेश झा, डीएवी पब्लिक स्कूल बरारी भागलपुर बिहार

भारतीयेतिहासे यदा-यदा धर्मसंरक्षणस्य, स्वराज्यस्थापनायाः, राष्ट्राभिमानस्य च आवश्यकता अभवत्, तदा-तदा महापुरुषाः अवतीर्णाः अभवन्। तेषु महनीयतमः, अद्वितीयवीरः, कुशलराजनीतिज्ञः, धर्मनिष्ठः, प्रजावत्सलः च छत्रपति शिवाजी महाराजः आसीत्। सः केवलं एकः क्षत्रियवीरः नासीत्, अपि तु राष्ट्रचेतनायाः प्राणदाता, हिन्दवीस्वराज्यस्य संस्थापकः, लोकनायकः च आसीत्। तस्य जीवनम् आदर्शपूर्णं, प्रेरणादायकं, राष्ट्रोत्थानाय मार्गदर्शकं च आसीत्। शिवाजीमहाराजः 1630 तमे वर्षे फरवरीमासस्य ऊनविंशतिदिनांके शिवनेरीदुर्गे महाराष्ट्रप्रदेशे जन्म अलभत। तस्य पिता शाहजीराजेभोसले नामकः पराक्रमी सेनानायकः आसीत्, माता च जीजाबाईमहोदया धर्मपरायणा, वीरप्रेरणायुक्ता च आसीत्। बाल्यकालादेव जीजाबाईमातुः संस्काराः तस्मिन् राष्ट्रभक्तिं, धर्मनिष्ठां, स्वाभिमानं च आरोपितवन्तः। रामायणमहाभारतादीनां आख्यानानि श्रुत्वा सः धर्मसंरक्षणाय, अन्यायविनाशाय च संकल्पं कृतवान्। दादाजी कोंडदेवः तस्य शिक्षादीक्षायाः प्रमुखः मार्गदर्शकः आसीत्। अस्त्रशस्त्रविद्या, अश्वारोहणं, युद्धनीतिः, दुर्गरचना, प्रशासनकौशलं च बाल्यादेव अधीतवान्।

तस्य जीवनस्य प्रधानलक्ष्यम् “हिन्दवी स्वराज्यम्” इति आसीत्। परकीयशासनस्य अत्याचारात् पीडितानां जनानां उद्धाराय, धर्मसंरक्षणाय च सः स्वराज्यस्थापनाय उद्यतः अभवत्।सः1645 तमे वर्षे रायरेश्वरमन्दिरे स्वराज्यस्थापनस्य शपथं स्वसहचरैः सह कृतवान्। एषः संकल्पः केवलं राजकीयक्रिया नासीत्, अपि तु एकः सांस्कृतिकक्रान्तिः आसीत्। शिवाजी महाराजस्य सैन्यनीतिः अद्भुता आसीत्। सः “गनिमी कावा” इति नाम्ना प्रसिद्धां छापामारिदतियुद्धनीतिं अवलम्बितवान्। तस्य लघुसैन्येन अपि महत्सैन्यानि पराजितानि। तोरणदुर्गस्य विजयः तस्य प्रथमः महत्त्वपूर्णः विजयः आसीत्। ततः सिंहगड, पुरन्दर, प्रतापगडादीनां दुर्गाणाम् उपरि विजयं प्राप्तवान्। प्रतापगडयुद्धे अफजलखानस्य वधः तस्य साहसस्य प्रतीकः आसीत्। तस्य रणनीतिः सूक्ष्मा, दूरदर्शिता च प्रशंसनीया आसीत्। मुगलसम्राट् औरंगजेबः शिवाजीं स्वबलस्य बाधकरूपेण अपश्यत्। तयोः मध्ये अनेकानि युद्धानि अभवन्। 1666 तमे वर्षे आगरानगरे शिवाजी महाराजः बन्धनं प्राप्य अपि अद्भुतकौशलस्य साहसस्य च प्रदर्शनं कृतवान्। सः फलपेटिकायां लुप्त्वा स्वकीयैः सह निर्गत्य स्वराज्यं पुनः प्रत्यागच्छत्। एषा घटना तस्य धैर्यस्य बुद्धिमत्तायाः च अद्वितीया कथा अस्ति।1674 तमे वर्षे रायगडदुर्गे शिवाजी महाराजस्य भव्यः राज्याभिषेकः अभवत्। सः “छत्रपति” इति उपाधिं प्राप्तवान्। एषः समारोहः केवलं एकस्य राज्ञः अभिषेकः नासीत्, अपि तु हिन्दू-स्वराज्यस्य पुनर्स्थापनायाः प्रतीकः आसीत्।सः तदा स्वकीयमुद्रां प्रचलितवान्, प्रशासनव्यवस्थां सुदृढीकृतवान्, अष्टप्रधानमण्डलं च संस्थापितवान्।

शिवाजीमहाराजः कुशलप्रशासकः आसीत्। तेन अष्टप्रधानमण्डलं संस्थाप्य शासनव्यवस्था व्यवस्थितीकृता। तत्र पेशवा (प्रधानमन्त्री), अमात्य (अर्थमन्त्री), सुमन्त (विदेशमन्त्री), सेनापति, सचिव, न्यायाधीश, पण्डितराव, मन्त्रिणः च आसन् । यस्मिन् राज्ये राजस्वव्यवस्था न्यायसंगता आसीत्। तेन कृषकाणां संरक्षणं कृतम्। तेन स्त्रीसम्मानः विशेषतया पालितः। युद्धेषु अपि शत्रुपक्षस्य स्त्रीबालानां संरक्षणं तेन सुनिश्चितं कृतम्। यद्यपि सः हिन्दुधर्मसंरक्षकः आसीत्, तथापि सः सर्वधर्मसमभावं आचरितवान्। सः मुस्लिमजनानामपि मस्जिदादीनां रक्षणं कृतवान्। तस्य सेनायां विभिन्नधर्मावलम्बिनः आसन्। तस्य दृष्ट्या धर्मः लोककल्याणाय साधनम् आसीत्, न तु वैमनस्यस्य कारणम्। भारतीयइतिहासे प्रथमवारं सुदृढनौसैन्यं शिवाजीमहाराजेन संस्थापितम्। समुद्रतटे दुर्गाणि निर्मितानि— सिंधुदुर्ग, विजयदुर्गादयः। एतेन विदेशीशक्तीनां प्रभावः न्यूनः कृतः।

व्यक्तित्वस्य वैशिष्ट्यम्

क. अदम्यसाहसम्
ख. धर्मनिष्ठा
ग. राष्ट्रभक्तिः
घ. न्यायप्रियता
ङ. स्त्रीसम्मानपालनम्
च. कुशलराजनीतिः
छ. प्रजावत्सलता

सः न केवलं शस्त्रबलस्य, अपि तु शास्त्रबलस्य अपि सम्मानकर्ता आसीत्। बहवःविद्वांसः, कवयः, साधवः च तेन सम्मानिताः अभवन्। तस्य राज्ये संस्कृतभाषा, मराठीभाषा च उन्नतिम् अगच्छताम्।तेन काव्यसाहित्यस्य, कीर्तनपरम्परायाः च प्रोत्साहनं दत्तम्। अपि च तेन धर्मग्रन्थानां संरक्षणं कृतम्। तेन 1680 तमे वर्षे अप्रैलमासस्य तृतीयदिनांके रायगडदुर्गे तस्य देहावसानम् अभवत्। किन्तु तस्य आदर्शाः, स्वराज्यसंकल्पः, राष्ट्रचेतना च अद्यापि जीवति।

छत्रपति शिवाजीमहाराजःभारतीयेतिहासस्य अमरपुरुषः अस्ति। तस्य जीवनं दर्शयति यत् दृढसंकल्पेन, साहसेन, धर्मनिष्ठया च असम्भवम् अपि सम्भवम् भवति। तस्य व्यक्तित्वं तेजस्वि, कृतित्वं गौरवपूर्णम्, आदर्शः प्रेरणादायकः च अस्ति। यदा यदा भारतवर्षे स्वाभिमानस्य चर्चा भवति, तदा तदा छत्रपति शिवाजीमहाराजस्य नाम आदरपूर्वकं जनाःस्मरिष्यन्ति। अतः वयं सर्वे तस्य आदर्शान् अनुसृत्य राष्ट्ररक्षायै सदैव तत्पराः भविष्यामः।

जयतु शिवाजी! जयतु स्वराज्यम्!

वार्ता-संवादः

नन्दिनी- नमो वः। अद्यतने वार्ता-कार्यक्रमे स्वागतं करोमि। नमस्ते काव्ये।
काव्या- नमस्ते नन्दिनि। किं त्वया फिनलैण्ड-देशस्य वार्ता श्रुता?
नन्दिनी- न श्रुता। तत्र किं भूतम्?
काव्या- तत्र छात्रैः विद्या-वाचस्पति-उपाधिना सह खड्गः शिरस्त्राणं च प्राप्तौ। एषा परम्परा अतीव पुरातनी वर्तते।
नन्दिनी- अहो विचित्रम्! किन्तु हाङ्काङ्ग-नगरे तु जनैः अन्यदेव कृतम्।
काव्या- किं तत्?
नन्दिनी- तत्र "खल-प्रहारः" इति उत्सवे लोकैः जीर्ण-पादरक्षया शत्रोः प्रतिकृतिः ताडिता। तैः मन्यते यत् अनेन दुर्भाग्यं नश्यति।
काव्या- बाढम्, एतत् तु रावण-दहन-सदृशम्। चीन-देशे अपि एकया प्रसिद्ध-महिलया वञ्चना कृता।
नन्दिनी- कथमेव?
काव्या- तया चलच्चित्र-प्रसारणे कृत्रिम-सौन्दर्यं प्रयुक्तं भूतम्। यन्त्र-दोषेण तस्याः वास्तविकं मुखं प्रकटितम्। अतः लक्षाधिकाः अनुगामिनः तां त्यक्तवन्तः सन्ति।
नन्दिनी- मिथ्या व्यवहारः न उचितः। अस्माकं देशे अपि विवाहे धनस्य प्रदर्शनं दृष्टम्।
काव्या- तत् कथम्?
नन्दिनी- एकस्मिन् विवाहे वरस्य परिवारेण वध्वाः उपरि धनस्य वर्षा कृता। तत् दृष्ट्वा जनाः आश्चर्यचकिताः जाताः।
काव्या- सत्यम् उक्तम्। एताः सर्वाः विचित्र-घटनाः एव। मेलिष्यामः श्वः।

"लौकिकन्यायकोशः"

"निर्व्यापाराम्बष्ठन्यायः"

अम्बष्ठो नाम नापितः। निर्व्यापारः अम्बष्ठः किं करोति स्वसमीपे वर्तमानस्य शस्त्रस्य कुत्रचित् प्रयोगं कृत्वा पश्यति। पुरतः मार्जालः प्राप्तः चेत् तस्यैव पूर्णं मुण्डनं कृत्वा त्यजति। एवं निर्व्यापारस्य साधनानि यथेष्टं विनियुज्यन्ते इति भावः।

डा. वर्षा प्रकाश टोणगांवकर पुणे/ महाराष्ट्रम्

मर्कट-कुविन्द-कथा

(बन्दर और गौरैया की कहानी)

नर्मदा-नद्याः तीरे एकः विशालः शाल्मली-वृक्षः आसीत्। तत्र अनेकाः चटकाः (गौरैया) नीडान् (घोंसले) निर्माय सुखेन वसन्ति स्म।

एकदा शीतकाले महती वृष्टिः (तेज वर्षा) अभवत्। वर्षायाः कारणेन एकः मर्कटः (बन्दर) शीतार्तः (ठंड से व्याकुल) भूत्वा तस्य वृक्षस्य अधः अतिष्ठत्। तस्य सर्वाणि अङ्गानि कम्पन्ते स्म।

तं दृष्ट्वा दयालुः एका चटका नीडात् उक्तवती—

"भो मर्कट! पश्य, अस्माकं चञ्चुमात्रेण (चोंच मात्र से) निर्मिताः नीडाः अस्मान् रक्षन्ति। त्वं तु हस्त-पाद-विशिष्टः (हाथ-पैर वाला) असि। किमर्थं न एकं गृहं रचयसि?"

एतत् श्रुत्वा मर्कटः कुपितः (क्रुद्ध) अभवत्। सः अचिन्तयत्— "अहो! इयं क्षुद्रा चटका मां शिक्षयति? मम उपहासं करोति?"

यदा वर्षा विरता (रुकी), तदा सः मर्कटः वृक्षम् आरुह्य तस्याः चटकायाः नीडं छिन्न-भिन्नं (नष्ट) कृतवान्। सा निःसहाय्या चटका अपि आश्रयहीना अभवत्।

शिक्षा (Moral):

"उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये।"

अर्थात्— मूर्खों को दिया गया उपदेश केवल उनके क्रोध को बढ़ाता है, उन्हें शान्त या सुधारता नहीं है।